

Seuralle ja rahastoille seuraavasti: Kotikielen Seura 3,9 %, Sanakirjasäätiö 36,1 %, Lauri Kettusen rahasto 31,8 %, E. A. Saari-
maan rahasto 26,6 % ja Hesteen koululais-
kielirahasto 1,6 %. Seuran ja Virittäjän
pankkitalletusten kokonaismäärä on ollut
tilikauden päättyessä 32 657,34 euroa, joista
Virittäjän osuus on ollut 19 371,66 euroa.
Vuoden 2017 taseessa vastaavaa ja vastatta-
vaa on kumpaakin 215 914,71 euroa.

Virittäjän tuotot olivat vuonna 2017 il-
man avustuksia yhteensä 31 089,98 euroa.
Nämä tuotot ovat kertyneet tilausmak-
suista (30 886,59 euroa) ja korkotuotoista
(203,39 euroa). Tieteellisten Seurain Val-
tuuskunnan myöntämä julkaisuavustus
oli 19 000 euroa. Näiden lisäksi oli muita
tuottoja 4 842,26 euroa. Yhteensä Virittä-
jän tuotot olivat 54 932,24 euroa. Menoja
kertyi 54 932,24 euroa. Suurimmat kulut
aiheutuivat painatuksesta ja postituksesta
(18 921,73 euroa) sekä henkilöstökuluista
(27 684,83 euroa). Virittäjän tulos vuo-
delta 2017 osoittaa nollaa. Taseeseen on

merkitty vuoden 2017 julkaisuavustuksen
palautusta 3 368,22 euroa.

Seuran tuotot koostuivat pääosin jä-
senmaksuista, jotka olivat 2 616,00 euroa.
Seuran varsinaisen toiminnan kulut olivat
3 540,27 euroa, ja ne koostuivat pääosin
jäsenkokousten järjestämisestä ja kirjan-
pidosta. Sijoitus- ja rahoitustoiminnan
tulos oli 10 814,38 euroa, ja rahastoihin
tuotoista siirrettiin 10 614,39 euroa. Seu-
ran tulos vuodelta 2017 on 724,28 euroa
alijäämäinen.

Kotikielen Seuran ja Virittäjän vuoden
2017 yhteinen tilinpäätös osoittaa tuot-
toja 68 619,15 euroa, kuluja 58 729,04 eu-
roa ja rahastoille siirrettävää tuottoa
10 614,39 euroa. Alijäämäksi muodostuu
724,28 euroa.

Helsingissä 27. helmikuuta 2018

PILVI HEINONEN
seura@kotikielenseura.fi
Kotikielen Seuran sihteeri

KIRJALLISUUTTA

Megatrendi: julkisten hyvinvointialojen tekstualisoituminen

Ulla Tiililä & Kati Karvinen (toim.):
*Elämän ja kuoleman tekstit. Kirjoittami-
nosiaali- ja hoitotyössä.* Helsinki: Koti-
maisten kielten keskus 2017. 203 s. ISBN
978-952-5446-90-6. Kirja on luettavissa
osoitteessa [http://scripta.kotus.fi/www/
verkkojulkaisut/julk50/Elaman_ja_kuole-
man_tekstit.pdf](http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk50/Elaman_ja_kuoleman_tekstit.pdf).

Ulla Tiililän ja Kati Karvisen toimittama
*Elämän ja kuoleman tekstit: Kirjoittami-
nen sosiaali- ja hoitotyössä* tarkastelee ai-
kamme todellista megatrendiä: yhä enem-
män tekstityöksi muuttanutta sosiaali- ja
hoitotyötä. Teos juontaa juurensa Koti-
maisten kielten keskuksessa vuonna
2006 alkaneeseen Ulla Tiililän johtamaan

Tekstualisoituva julkishallinto -hankkeeseen. Hankkeessa syntyi kaikkiaan 13 opinnäytetyötä, joihin suuri osa teoksen artikkeleista perustuu. Opinnäytteistä yhdeksän on suomen kielen pro gradu -töitä; lisäksi mukana on kaksi kandidaatintyötä sekä kaksi opinnäytettä sosiologiasta.

Kirjan keskeinen pyrkimys on kuvata ja havainnollistaa sitä, millä tavoin kieli kytkeytyy sosiaali- ja hoitotyössä aina ”muuhun työhön” ja miten muu työ on elimellisesti myös tekstityötä. Artikkeleissa valotetaan erilaisen kirjoittamisen, kirjaamisen ja dokumentoinnin tavoitteita ja vaikutuksia sekä tuodaan havainnollisesti esiin lainsäädännön, tietojärjestelmien, toiminnan ja kielen suhteita. Täältä osin kirja edustaakin uudenlaista lähestymistapaa virkatekstien tutkimiseen: tekstejä tarkastellaan ottamalla huomioon se, missä, miksi, kenelle ja miten tekstejä tuotetaan. Hankkeen tuloksia on esitelty aiemmin muun muassa *Kielikellossa* (esim. Lehtinen 2008; Karvinen 2009; Pyhäniemi 2010) sekä *Kieli työssä* -artikkelikokoelmassa (Tiililä 2011).

Tiililän mukaan (s. 9) hyvinvointialojen kielenkäyttöä on tutkittu Suomessa kielitieteellisesti vain vähän, osittain siitä syystä, että tutkijan on vaikea saada sopivaa aineistoa käsiinsä sen arkaluonteisuuden vuoksi. Lisäksi se, että monet sosiaali- ja hoitotyön tekstit edellyttävät syvällistä perehtymistä myös tekstien konteksteihin, voi johtaa siihen, etteivät tekstit ole päätyneet useammin tutkimuksen kohteiksi. Tiililä on itse uranuurtaja sosiaali- ja hoiva-alojen kielenkäytön tutkijana Suomessa (ks. esim. Tiililä 2007).

Kokoelman rakenne

Tekstualisoituva julkishallinto -hankkeessa tekstien tarkastelu keskitettiin kolmelle alalle: lasten päivähoitoon, toimeentulotuen sosiaalityöhön sekä kotihoidon. Näihin liittyviä tekstejä käsitellään myös kokoelman artikkeleissa, jotka tuo-

vat monipuolisesti esiin hallinnon tekstejä ihmisen elämänkaaren eri vaiheista. Kirjan ensimmäisessä osassa tarkastellaan kirjoittamisen puitteita ja vaikutuksia esimerkiksi päivähoitossa, mielen-terveystyössä ja lastensuojelussa. Näkökulma ei ole teksteissä vaan siinä, millaiset asiat vaikuttavat kirjoittamiseen ja ohjaavat kirjoittamista työssä. Ensimmäisessä osassa esimerkiksi havainnollistetaan konkreettisesti sitä, miten tekniikan kehittyminen on muuttanut kirjoittamista sosiaalivirastossa ja miten työntekijät ovat suhtautuneet tietokoneiden tuomaan muutokseen.

Kokoelman toisessa osassa keskitytään päivähoiton tekstimaailmaan, ja nyt tutkimuksen kohteena on nimenomaan kieli. Tarkasteltavana on esimerkiksi se, miten viraston toimintakertomukset ovat muuttuneet vuosikymmenten saatossa sekä millaisilla sanoilla ja syntaktisilla rakenteilla huoltajia ohjailaan varhaiskasvatusviraston lähettämässä tiedotteissa.

Kolmannessa osassa käsitellään tekstejä sosiaalityössä, ja näkökulma on niin tekstien tuottamisen prosesseissa kuin tekstien kielellisissä rakenteissakin. Osa alkaa Helsingin kaupungin aikuissosiaalityön päällikön Anne Qvistin artikkelilla ”Kuinka toimeentulotukipäätös syntyy Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksessa?”. Qvistin artikkeli tuo ainakin kielentutkijalle uutta ja kiinnostavaa tietoa tekstin tuottamisen prosesseista virastomaailmassa.

Neljännessä osassa tutkitaan kotihoidon tekstejä, esimerkiksi sitä, miten kirjaaminen liittyy osaksi hoitajan työtä, millaiset säädökset ja lait ohjaavat kirjaamista sekä millaisia vaatimuksia kirjaamiseen liittyy. Lisäksi tarkastellaan hoitokertomusten kieltä: sananvalintoja, sävyä ja lyhenteitä.

Kokoelma päättyy Jenni Viinikan artikkeliin ”Elämän esirippu sulkeutuu: Kuolintodistusten performatiivisuus”, jossa tarkastellaan kuolintodistusten kieltä. Artikkelin osoittaa sanan mahdin ja dokument-

tien voiman: ihmisen virallinen olemassa-olo ei päätykään fysiologiseen kuolemaan vaan institutionaaliseen kielenkäyttöön, kuolintodistukseen.

Elämän ja kuoleman tekstit kirjoittamisen opetuksen tukena

Opetan ammattikorkeakoulussa sosiaalialan opiskelijoille suomen kieltä ja viestintää, ja yhtenä haasteena työssäni on aina ollut se, että autenttisia sosiaalialan tekstejä on ollut vaikea saada tarkastelun kohteeksi. Kuitenkin juuri aitojen työelämän tekstien tarkastelu motivoisi opiskelijoita kaikkein parhaiten. Tästä näkökulmasta Tiirilän ja Karvisen toimittama kokoelma on todella tervetullutta opetusmateriaalia. Teoksessa sosiaalialan tekstityötä avataan aitojen tekstiesimerkkien kautta toisaalta kielen ammattilaisen, toisaalta sosiaalialan ammattilaisen näkökulmasta. Julkishallinnon tekstejä ei tarkastella irrallaan ympäröivästä todellisuudesta. Tärkeitä ovat havainnot siitä, miten hankalankin kielellisen rakenteen käyttö saattaa olla ammattilaisen näkökulmasta perusteltua. Kirjan tarkoituksena ei ole kritisoida viranomaisen kielivalintoja vaan tarkastella sitä, mitä erilaisista valinnoista seuraa.

Omassa kirjoituksen opetuksessani tuntuu korostuvan se, että onnistunut teksti ja hyvät kielelliset valinnat ovat yksittäisen kielenkäyttäjän varassa. Opiskelumaailmassa näin onkin: opiskelijoilla on aikaa muokata tekstejään ja pohtia sitä, mitä on selkeä ja ymmärrettävä kieli. Työelämässä kirjoittajan todellisuus on toinen. Sosiaalialalla kirjoittamista säätelevät muun muassa lainsäädäntö, työpai-kan omat ohjeistukset, valtava aikapula sekä monesti myös lomakkeiden määrämuotoiset rakenteet. Työelämän todellisuudessa esimerkiksi kiilalause tai pilkun paikka saattavat tuntua toissijaisilta, oikeastaan kokonaan toiseen maailmaan kuuluvilta ilmiöiltä.

Elämän ja kuoleman tekstit avaa havainnollisesti viranomaistekstien tuottamisen prosessia. Näkemykseni mukaan yksi teoksen keskeisimmistä hyödyistä opetukselle onkin juuri se, että tämä viranomaisen kirjoitusprosessi tehdään näkyväksi. Artikkeleissa kuvataan sitä, millaisissa tilanteissa ja millaisten vaatimusten paineessa työelämän tekstejä, esimerkiksi toiminta- ja hoitokertomuksia sekä toimeentulotukipäätöksiä, tuotetaan. Kokoelma myös havainnollistaa, miten asiakirjat voivat parhaimmillaan auttaa parhaan mahdollisen hoidon järjestämisessä ja suunnittelussa. Pahimmillaan asiakirjoilla vain pönkitetään organisaation asemaa ja hallintologiikkaa. Mielestäni on tärkeää, että opiskelijat voivat jo opintojensa aikana pohtia tekstien tuottamisen lähtökohtia: Kenen näkökulmasta asiat on kerrottava? Ketä varten dokumentteja tehdään? Mitä tarkoitusta ne ensisijaisesti palvelevat?

Elämän ja kuoleman tekstit osoittaa, että asiakirjojen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen sosiaali- ja hoitotyössä vaatii hyvän kielitaidon ja tilannetajun lisäksi uskallusta soveltaa ohjeita ja säädöksiä tilanteen mukaan ja rohkeutta tehdä yksilöllisiä ratkaisuja. Tällaista maalaisjärjen käyttöä voi kokemukseni mukaan opettaa parhaiten juuri avaamalla asiakirjojen synnyttämää toimintalogiikkaa ja niihin liittyviä haasteita – esimerkiksi tämän artikkelikokoelman avulla.

Lait tekstityön lisääntymisen taustalla

Erityisen ajankohtaisen arvioitavasta teoksesta tekee se, että laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (2015/254) tuli voimaan 1.4.2015. Laki tuo yleisen kirjaamisvelvoitteen sosiaalihuoltoon ja vaikuttaa siten jokaisen sosiaalihuollon asiakastietoja käsittelevän henkilön työhön. Lisäksi lain avulla sosiaalialan kirjavia dokumentointikäytäntöjä pyritään

yhdenmukaistamaan. Hoitoalalla kirjaamisen käytäntöihin vaikuttaa potilastiedon arkiston, Kanta-palvelun, laajeneminen koko Suomea koskeväksi. Tavoitteena on, että palvelu ulottuisi lähivuosina koskemaan kaikkia niitä, jotka käyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, jotta tiedonvaihto eri asiantuntijoiden välillä paranisi. Samalla valtakunnallinen arkisto pyrkii lisäämään ymmärrettävän, asiallisen ja selkeän kirjaamisen merkitystä. Kun asiakkaalla on mahdollisuus tarkastella omia asiakastietojaan vaikka kotikoneeltaan, nousee myös ymmärrettävän ja asiakasta kunnioittavan kirjaamisen merkitys esiin entistä selvemmin.

Lastensuojelutyöhön liittyvä resurssipula on ollut paljon esillä julkisuuteen tulleiden perhetragedioiden vuoksi. Resurssipulaa ei ainakaan helpota se, että uuden lastensuojelulain (2007/417) myötä työntekijöitä veloitetaan tuottamaan yhä enemmän erilaisia dokumentteja asiakkaistaan. Kokoelmassa aihepiiriä käsitellään Raija Koskisen artikkelissa ”Lastensuojelun sosiaalityö ja asiakastietojärjestelmä muutoksessa”. Koskinen tuo esiin, että ajantasaiseen kirjaamiseen ei ole läheskään aina mahdollisuuksia. Lisäksi Koskinen kuvaa havainnollisesti asiakastietojärjestelmän mukanaan tuomia haasteita. Järjestelmää kehitettäessä on pyritty ottamaan huomioon lastensuojelulain ja muun lainsäädännön vaatimukset sekä kaupungin organisaation omat toimintatavat. Tällainen räätälöinti on kuitenkin johtanut siihen, että kaikki työvaiheet pitää tehdä sovellukseen oikeassa järjestyksessä. Esimerkiksi lastensuojelun piirissä olevan monilapsisen perheen jokaisesta lapsesta on luotava tietojärjestelmään oma ”asiakkuus” ja kirjattava samat vaiheet moneen kertaan – jokaisen kohdalla erikseen. Yksittäinen puutteellinen kirjaus tai se, ettei asiakkaan asiakirjoja ole liitetty toisiinsa oikein, saattaa estää asian hoitamisen. Järjestelmien kehittäjiä onkin syytetty käytännön laiminlyön-

nistä: järjestelmissä ei oteta kylliksi huomioon niitä olosuhteita, jotka vaikuttavat toiminnan sujuvuuteen (s. 54; ks. myös Heath & Luff 2000: 57, 249–250).

Koskisen artikkelia lukiessa mieleeni tuli myös äskettäin julkaistu Tarja Vierulan (2017) väitöstutkimus, joka käsittelee lastensuojelun asiakkaina olevien lasten vanhempien näkemyksiä itseään koskevista lastensuojelun asiakirjoista. Vierula tuo esiin asiakkaiden näkökulman dokumentaatioon: Vanhemmat eivät juuri voi vaikuttaa siihen, millaisia asioita heidän elämästään kirjoitetaan lastensuojelun asiakirjoihin. He eivät myöskään voi määritellä sitä, kuka asiakirjoja lukee, miten niitä tulkitaan ja mitä tarkoitusta varten. Koska asiakirjat ja niiden sisällöt ovat pysyviä, niitä voidaan lukea ja tulkita vuosikymmentenkin päästä muuttumattomina kuvauksina vanhempien ja lasten henkilökohtaisesta elämästä. Tällaisia tutkimustuloksia vasten lastensuojelun dokumentointikäytäntöjen tutkiminen tuntuu erityisen tarpeelliselta. Koskisen artikkeli tekeekin ansiokkaasti näkyväksi uuteen lastensuojelulakiin liittyviä puutteita ja herättelee pohtimaan sellaisten päätösten tarkoituksenmukaisuutta, joiden toimeenpanoon ei järjestetä kylliksi resursseja.

Vakiotekstien ja vapaasti kirjoitettujen osien palapeli

Anne Qvistin artikkelissa ”Kuinka toimeentulotukipäätös syntyy Helsingin sosiaali- ja terveysvirastossa?” avataan havainnollisesti sitä, millaiselta toimeentulotukipäätöksen tuottamisprosessi näytti päätöksentekijän ja tietojärjestelmän näkökulmasta vuonna 2012. Qvist tuo esiin niitä teknisiä haasteita, joita päätöksen kirjoittamiseen liittyy. Esimerkiksi se, että asiakastietojärjestelmässä ei ole esikatselutoimintoa tai että tietoja on vaikea muuttaa tai korjata jälkeinpäin, tekevät koherentin tekstin tuottamisesta vaikeaa. Tuntuu eri-

koiselta, että haasteet voivat olla tällä tasolla vielä 2010-luvulla. Artikkelin luetuani jäin pohtimaan, mitähän toimeentulotukipäätöksille kuuluu nykyään, kun kaikki perustoimeentulokiasiat siirtyivät vuoden 2017 alusta Kelan hoitoon. Jatkossa olisi tärkeää selvittää myös sitä, näyttäytyvätkö päätökset asiakkaille nyt selkeämminä kuin ennen (vrt. Laaksonen 2011).

Qvistin artikkelista käy hyvin ilmi, että päätöstekstit rakennetaan vakiotekstien ja vapaasti kirjoitettujen tekstien palapelinä. Sosiaalialan kirjoittamisen opetuksessa olisikin kiinnitettävä huomiota juuri tämän tyyppisten tekstien tuottamisen haasteisiin. Opiskelijoille olisi annettava eväitä siihen, miten päätöksentekijä voi pienillä kielellisillä keinoilla luoda päätöstekstiin koherenssia tilanteessa, jossa päätöksentekijän oman muotoilun rinnalla mukana on myös jäykkiä, vakiomuotoisia tekstin osia.

Vinkkejä kirjoittamiseen ja S2-opetukseen

Kati Karvinen, Taina Lehtomäki ja Anna-Leea Honkala osoittavat kotihoidon kirjaamista koskeissa artikkeleissaan, millaiset kielelliset valinnat parantavat tekstin ymmärrettävyyttä ja tukevat vuorovaikutusta, millaiset taas haittaavat ymmärtämistä. Karvisen artikkelissa ”Asiakas ja hoitaja kotihoidon hoitokertomuksissa” tarkastelun kohteena ovat tavat, joilla hoitokertomuksissa viitataan asiakkaaseen. Hänen mukaansa asiakkaaseen ei aina viitata näkyvästi (esim. *iltapesut ja yöasun vaihto*) ja tyyppillistä on passiivin (esim. *annettu, otetaan*) ja verbin nominaalistusten (esim. *rasvaus, hiusten laitto*) käyttö. Kirjauksissa nominaalistuksilla ja passiivilla on omat tehtävänsä. Nominaalistuksilla kuvataan ongelmattomia rutiinikäyntejä, ja ne yhtenäistävät ja helpottavat kirjaamista. Passiivin avulla taas voidaan rakentaa ammatillista uskottavuutta ja keventää henkilökohtaista vas-

tuuta työssä, jota tehdään monen eri toimijan voimin (*silmätipat laitettu, tukisukat laitettu*). Lehtomäki puolestaan tarkastelee artikkelissaan ”Lyhenteet kotihoidon hoitokertomuksissa” sitä, millaisia lyhenteitä hoitokertomuksissa esiintyy ja kuinka ymmärrettäviä ne ovat. Suurin osa lyhenteistä on (ennakko-oletusten vastaisesti) pääteltävissä kontekstista. Hankalia ovat kuitenkin esimerkiksi verbilyhenteet, joista ei käy ilmi, mikä verbinmuoto on kyseessä (esim. *ilm. potilaalle ’ilmoitetaan potilaalle’* vs. *’ilmoitettu potilaalle’*). Myös lyhenneketjuista saattaa olla vaikea hahmottaa osien rajoja (esim. *Infl.rokote im.l.sin. RR 143/85,p.79*). Kiinnostava on myös Lehtomäen havainto siitä, että sairaanhoitajat käyttävät lyhenteitä enemmän kuin lähihoitajat. Parhaimmillaan lyhenteet tuovat tekstiin täsmällisyyttä ja nopeuttavat lukemista, pahimmillaan ne hankaloittavat ymmärtämistä.

Honkalan artikkelissa ”Kotihoidon ongelmatilanteiden kirjaamisesta” taas tuodaan esiin, kuinka ongelmatilanteita kuvataan hoitokertomuksissa usein monisanaisesti ja yksityiskohtaisesti: mukana on asiakkaan puheen referointia (esim. *”Kyllästyttää, kylläinen olo ja on muutenkin kurja olo” on vastaus...*), ja monesti ongelmatilanteissa on myös partikkeli *kuulemma* osoittamassa eroa oman kokemuksen ja asiakkaan kertoman välillä. Asiakkaan ja oman toiminnan yksityiskohtaisen kuvaamisen taustalla näyttää usein olevan kirjaajan tarve osoittaa, että hän on haastavassakin tilanteessa toiminut ohjeiden ja säännösten mukaisesti.

Ammattiliitto Tehyn selvityksen mukaan maahanmuuttajataustaisten hoitajien suurimpia haasteita työssä ovat kirjoitustaito ja kirjaaminen (Koivuniemi 2012: 26–27). Koska tulevaisuudessa yhä useampi maahanmuuttaja sijoittuu hoitoalalle, tarvitaan työelämälähtöistä, räätälöityä kielikoulutusta. Kokoelman kotihoidon kirjauksia käsittelevistä artikke-

leista saakin hyödyllisiä vinkkejä ja havainnollista materiaalia hoitajille räätälöityyn S2-opetukseen. Erityisen tärkeää on tunnistaa kielen sävyjä ja merkitysvivahteita. Karvisen ja Honkalan mukaan odotuksenvastaisista tai ongelmallisista kotikäynneistä tehdyt kirjausmerkinnät ovat tyypillisesti yksityiskohdaisia ja kuvailevia. Jos kotihoitaja kirjaa ongelmallisen käynnin lakonisesti, vakio-uoitoisia fraaseja käyttäen, ei potilaan hoidon kannalta merkityksellinen tieto hoitotilanteen haasteellisuudesta välttämättä välity seuraavalle hoitajalle. Myös asiakkaan ääni voidaan nostaa kirjauksessa esiin silloin, kun tilanteen haastavuutta halutaan tuoda esille neutraalisti. Näin tapahtuu esimerkiksi seuraavassa: *kertoo voivansa huonosti, vaikka kävelee X:ssä hyvin ja kipuaa portaissa kolmannen kerrokseen puuskuttamatta*. Tämä voi auttaa kokematonta hoitajaa ymmärtämään toisten tekemiä kirjauksia kokonaisvaltaisemmin sekä kirjaamaan itse ongelmatilanteita neutraalisti ja potilasta kunnioittaen.

Vaikka kieleen liittyvät tutkimustulokset ovat aina ajankohtaisia, arvioitavaa kokoelmaa lukiessa huomaa väistämättä sen, miten nopeasti kirjoittamisprosessiin liittyvät asiat muuttuvat – etenkin sosiaalialalla. Esimerkiksi Anika Pihlajamäen artikkelissa ”Vanhempien ohjailu päivähoiton tiedotteissa” käytetään vielä vanhaa nimitystä päivähoito, vaikka nykyään puhutaan varhaiskasvatuksesta. Pihlajamäen aineisto koostuu vuosina 2007–2008 poimituista Helsingin kaupungin internetsivuilla julkaistuista tiedotteista ja ohjeista. Artikkelissa osoitetaan vakuuttavasti, miten virkakielen yhteydessä paljon parjatulla passiivillakin on oma tehtävänsä. Ohjeituksessa passiivilla tai nollapersoonalla voidaan ottaa huomioon erilaiset perhetilanteet jättämällä taustalle se, kuka lapsen tuo hoitoon tai hakee hoidosta (esim. *Lapset, jotka eivät jää yöhoitoon, haetaan*

pääsääntöisesti 21 mennessä... Sairastalasta ei voi tuoda päivähoitoon).

Uusi varhaiskasvatustalaki (2015/580) lisää omalta osaltaan kirjoittamisen määrää, sillä laki velvoittaa varhaiskasvattajia tekemään jokaisesta lapsesta varhaiskasvatussuunnitelman, johon listataan lapsen oppimistavoitteet ja ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteisiin päästään. Myös lapsen huoltajien rooli tuodaan uudessa laissa vahvemmin esiin, sillä lapsen yksilöllisiä tavoitteita on tarkoitust pohdittava yhdessä huoltajien kanssa. Olisi ollut kiinnostavaa nähdä, näkyykö tämä vahvempi rooli myös tiedotteissa ja vanhempien ohjailussa.

Deskriptiivinen näkökulma kieleen

Artikkeleiden lomassa on yhdeksän tietolaatikkoa, joissa tekstien kielellisiä piirteitä kuvaavia käsitteitä, kuten lauseketta, tekstin abstraktisuutta, semanttisia rooleja tai affektiivisuutta, avataan lyhyesti maallikolle. Esimerkiksi passiivitetietolaatikossa (s. 102) tuodaan esiin, että passiivia käyttämällä puhuja voi tehdä väitteestään yleispätevän, suojella toimintaan osallistuvien kasvoja tai välttää oman toimintansa korostamista. Lauseketietolaatikossa (s. 84) taas havainnollistetaan sitä, miten pitkän lausekkeen korvaaminen pronomineilla tekee tekstistä sidosteista. Vakiokatkelmista koostetuissa teksteissä lausekkeita ei kuitenkaan yleensä voi korvata pronomineilla, mikä johtaa pitkien lausekkeiden toistoon, joskus jopa peräkkäisissä virkkeissä. Tietolaatikoista on kirjoittamisen opetuksessa paljon apua, sillä ne havainnollistavat ja monipuolistavat kuvaa siitä, millaiset rakenteet toimivat hyvin ja mitä taas olisi syytä välttää. *Elämän ja kuoleman tekstit* ei kuitenkaan anna listaa ”kielletyistä” sanoista tai kapulakielisistä rakenteista. Kielen rakenteita lähestytään pikemminkin deskriptiivisesti, kuvailevasti. Opettajana olisin kaivannut joitakin norma-

tiivisia avauksia, vaikkapa vain varovaisia ohjeita tai vinkkejä niille viranomaisille, jotka tuottavat tekstejä monenlaisen paineen alla, erilaisia valintoja tehden. Erityisen paljon kaipasin konkreettisia vinkkejä lukiessani Ulla Tiirilän ja Emilia Laurilan artikkelia ”Perustelevien toimeentulotukipäätöksissä”. Artikkelissa pohditaan ansiokkaasti toimeentulotukipäätösten perustelujaksoja ja tuodaan esiin päätöstekstien monitehtäväisyys ja moniäänisyys. Päätöstekstin sisällä voi kuulua lääkärin, ulosottoviranomaisen, asiakkaan sekä päätöksentekijän ääni. Tästä moniäänisyydestä syntyy tekstin haasteellisuus, ja toisinaan päätöksen perusteluiden ymmärtäminen saattaa vaatia asiakkaalta päättelykykyä ja lakitekstin tuntemista. Tiirilä ja Laurila päättävät artikkelinsa yhteenvetoon siitä, mitkä ovat hyvien perusteluiden tuntomerkkejä: lukija löytää perustelun tekstistä helposti, hänen ei tarvitse päätellä perustelun sisältöä vihjeiden tai lisälukemisen avulla ja perustelut pohjautuvat oikein tulkittuihin ja huolellisesti toistettuihin tosiseikkoihin. Opettajan näkökulmasta tähän loppuun olisi sopinut tekstiesimerkkipari, jossa alkuperäisen päätöstekstin epäselviä perusteluita olisi muokattu lukijalle läpinäkyvämmiksi. Yksi konkreettinen esimerkki havainnollistaisi ilmiötä tekstin tutkimusta tuntemattomalle paremmin kuin erilaisten perusteluiden kielellinen analyysi – vaikka analyysi toimiikin kaiken lähtökohtana. Toisaalta kirjassa osoitetaan, kuinka erilaiset vaatimukset, funktiot, ohjeet, aikarajoitukset, tekniset rajoitukset ja lait ohjaavat tekstien tuottamista niin, että yleispätevien kirjoitusohjeiden antaminen on vaikeaa.

Työelämän todellisuus näkyviin opetuksessa

Artikkelikokoelma on tervetullut lukupaketti kaikille työelämän viestinnästä ja sosiaali- ja hoitoalan teksteistä kiinnostu-

neille. Vaikka kokoelmassa on kielitieteellinen ote, teksti on yleistajuista ja lähestyy kielen piirteitä ilmiöiden kautta. Niinpä teksti avautuu helposti myös kielitiedettä tuntemattomille. Toivon, että teos löytää tiensä erityisesti sosiaali- ja hoitoalan opiskelijoiden kurssikirjalistoille. Positiivista on, että kokoelma on saatavilla avoimesti verkossa.

Kokoelman luettuani minulle heräsi kiinnostus tuoda opetuksessa vahvemmin esiin sosiaalialan ammattihenkilön kokemusta työelämän todellisuudesta: sitä, millaisissa tilanteissa ja millaisten ristiriitaisten vaatimusten paineessa sosiaalialan tekstejä tuotetaan. Joudun työssäni myös lähes viikoittain perustelemaan opiskelijoille, miksi vaadimme niin valintakokeessa kuin opinnoissakin hyvää suomen kielen taitoa. Jotkut pitävät vaatimuksia eriarvoistavina, jopa S2-opiskelijoita syrjivinä. *Elämän ja kuoleman tekstit* osoittaa, että keskeinen osa sosiaalialan työntekijän ammattitaitoa on hyvän tekstin tuottaminen, kielen sävyjen tunnistaminen sekä monimutkaisten virkakielisten rakenteiden ymmärtäminen ja tulkitseminen. Jokaisella sosiaalihuollon asiakkaalla pitäisi olla oikeus siihen, että hänen asioitaan hoitaa viranomainen, jolla on hyvä suomen kielen taito.

EVELIINA KORPELA
etunimi.sukunimi@metropolia.fi

Kirjoittaja on suomen kielen tohtori ja toimii suomen kielen ja viestinnän lehtorina Metropolia-ammattikorkeakoulussa.

Lähteet

- HEATH, CHRISTIAN – LUFF, PAUL 2000: *Technology in action*. Cambridge: Cambridge University Press.
KARVINEN, KATI 2009: Kotihoidon teksteillä monta tehtävää. – *Kielikello* 1/2009.
KOIVUNIEMI, SARI 2012: *Maahanmuuttaja-*

taustainen koulutettu hoitohenkilökunta sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä. Tehyn julkaisusarja B: 1/12 selvityksiä. Helsinki: Tehy.

LAAKSONEN, KAINO 2011: Ymmärrettävämpiä tekstejä Kelasta. – *Kielikello* 4/2011.

Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 2015/580. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150580> (28.5.2018).

Laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 2015/254. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150254> (28.5.2018).

Lastensuojelulaki 2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20070417> (28.5.2018).

LEHTINEN, ESSI 2008: Kertomuksia lapsista ja lasten määristä – Virastojen toimintakertomusten muutoksia.

– *Kielikello* 4/2008.

PYHÄNIEMI, SAIJA 2010: Päiväkotien kirjoitustyöt: mitä, miten, milloin?

– *Kielikello* 1/2010.

TIILILÄ, ULLA 2007: *Tekstit viraston työssä. Tutkimus etuuspäätösten kielestä ja konteksteista.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

— 2011: Sanoilla lavastettu virasto. Tietoyhteiskunnan arkea sosiaali- ja hoivaaloilla. – Marjut Johansson, Pirkko Nuolijärvi & Riitta Pyykkö (toim.), *Kieli työssä. Asiantuntijatyön kielelliset käytännöt* s. 162–189. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

VIERULA, TARJA 2017: *Lastensuojelun asiakirjat vanhempien näkökulmasta.* Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0565-9>.

Suomenruotsin murteista, vaihtelusta ja muuttuvasta kielimaisemasta

Ann-Marie Ivars: *Dialekter och småstads-språk.* Svenskan i Finland – i dag och i går I:1. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 798. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2015. 464 s. ISBN 978-951-583-336-5.

Marika Tandefelt (toim.): *Gruppspråk, samspråk, två språk.* Svenskan i Finland – i dag och i går I:2. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland 799. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 2015. 252 s. ISBN 978-951-583-337-2.

Tässä kirjoituksessa arvioitavat teokset ovat kaksi ensimmäistä kuusiosaisesta kirjasarjasta Svenskan i Finland – i dag och i går. Sarjan neljä ensimmäistä osaa

on jo julkaistu (ks. myös Hiidenmaa tässä numerossa), kaksi osaa on suunniteltu julkaistavaksi vuonna 2019. Kirjasarja on tulosta samannimisestä hankkeesta (2010–2017), jonka suurin rahoittaja on Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS). Projektin tavoitteena on esittää kattava kuvaus suomenruotsista sen erilaisissa puhutuissa ja kirjoitetuissa muodoissa sekä tuoda esiin niitä ominaisuuksia, joita suomenruotsilla on niin kutsuttuna monikeskuksisena kielenä (samaa kieltä puhutaan kahdessa tai useammassa maassa josain määrin omina standardoituina varieteetteinaan). Tarkoituksena ei ole kuvata vain nykyistä suomenruotsia vaan muodostaa käsitys myös siitä, miten suomenruotsi on muuttunut aikojen kuluessa.